

TOVĂRĂŞIA

Foaie economică, care cuprinde tot felul de poveţe despre formarea şi conducerea tovărăşiiilor economice.

Foaia oficioasă a „Reunirii proprietarilor de vite din Orăştie“, care face asigurarea vitelor.

— Sfaturi pentru agricultură, meserii şi negoţ, şi îndrumări pentru valorizarea produselor economice —

Adaus economic la „LIBERTATEA“.

Apare tot a doua săptămână, Joia.

Intocmită de VAS. C. OSVADĂ

Acum ori nici odată!

Temelia pe care să înalţă tovărăşiiile nu e făcută din setea după bani ori din râvna de îmbogăţire pe nemuncite. Dragostea de frate şi dorul câştigării de arme puternice dar cinstite în lupta pentru traiu; ridicarea omului la cunoaşterea valorii sale, preţuirea muncii şi rânduirea altruistă a roadelor muncii şi a micilor capitale — iată cărămizile din care să alcătueşte temelia tovărăşiiilor.

Prin tovărăşii cel slab — zice marele italian Luzzatti, — ajung să fie tare; lucrarea laolaltă schimbă egoismul în altruism şi comunitatea intereselor naşte simţul moral şi-l întăreşte.

Tovărăşiiile sunt tot atâtea mici biseriţe, în care să păstrează şi să nutrească dragostea creştină, care ocroteşte lucrarea împreună, pentru ca la toţi să le fie lupta pentru traiu mai uşoară şi, fie-care să poată fi un destoinic şi folositor soldat al acestei lupte.

Insemnătatea tovărăşiiilor au cunoscut-o de cu vreme neamurile, ce-şi ştiu rostul în lume şi îşi au ţintele în câmpiile progresului.

Dela aceste neamuri au trecut şi în Ungaria preocupările cooperative. Saşii au fost cei dintâi, care şi-au ştiut forma tovărăşii pentru apărarea şi dezvoltarea propriilor lor interese.

După Saşi au urmat Ungurii, Sîrbii şi Şvabii, care au primit cooperativa ca mijloc de dezvoltare şi lucrare economică.

Mai târziu am fost noi românii care şi azi ne găsim încă tot numai în pornea la — spre o lucrare cooperativă.

Adevăraţi în cei din urmă 10 ani întâlnim şi la noi nizuinţe pentru împrietinirea poporului nostru cu tovărăşiiile, dar

la roade mai de seamă n'am putut ajunge — din o mulţime de pricine,

De sigur că înfiinţarea băncilor noastre pe temeuri naţionale şi cu multă muncă altruistă — formează una dintre multele pricini pentru care întârzie la noi adevărata lucrare cooperativă.

Popor cu puţine trebuinţe, cum suntem noi, îngăduiţi la o muncă mai liberă abia de 60 ani, până de curînd ne-am mulţumit şi numai cu aşezămintele economice, ce ne pun la îndemînă împrumuturile de care avem lipsă.

Cu înaintarea noastră ni-să înmulţesc însă şi trebuinţele şi azi simţim lipsa unei organizări economice, ca să ne putem împlini toate trebuinţele.

Şi această organizare noi mai uşor, mai bine şi mai naţional numai prin tovărăşii o putem avea. Şi anume numai cu ajutorul astorfel de tovărăşii care sunt alcătuite pe temeiul dragostii de frate, pe temeuri naţionale.

Ori-ce alt soi de tovărăşii, în situaţia noastră politică de azi, nu ne pot ajuta nici economiceşte nici ca neam.

Iată pentru-ce am spus şi în numărul trecut al »Tovărăşiei« că stăm în faţa unei noue primejdii, în urma faptului că guvernul îngrijeşte ca, atît administraţia ungurească cît şi dascălii de stat să fie tot atîţi apostoli ai tovărăşiiilor — în satele noastre.

Ori-cît de grozavă ar fi administraţia din ţară — aici mai mare primejdie ne ameninţă pe urmele muncii, la care sunt chemaţi dascălii satelor, prin inspectorii ungureşti de şcoale.

Această chemare s'a făcut, după cum am pomenit, în temeiul ordinului ministerial trimis inspectorilor reg. şcolari sub Nr. 66.708/911 şi care din vorbă în vorbă — e următorul:

»Înaintaşul meu în slujbă V'a atras luarea aminte prin

ordinul său dela 20 Iulie 1910 Nr. 13 201, asupra lucrării sociale şi a nizuinţelor pentru bunăstarea poporului, întreprinse de Uniunea proprietarilor unguri (Magyar gazda szövetség) şi în legătură cu asta V-a rugat să îndemnaţi, cudeosebire pe învăţătorii populari, să spriginească lucrarea Uniunii, care urmăreşte scopuri umane şi de folos obşte.

Cu toate că mişcarea pornită, mai ales pentru alcătuirea de tovărăşii de consum, mişcare condusă de Uniune şi ajutată de învăţători, a dat frumoase roade, ridicînd mult bunăstarea poporului şi prin asta scăriţînd numărul licitaţiilor de pămînt şi unde s'au întărit tovărăşiiile scăpînd poporul de uzurari, totuşi nu să poate spune că pe acest teren s'ar fi lucrat de ajuns. Nu găsesc să fie lipsă să talmăcesc dlui Inspector însemnătatea tovărăşiiilor. Primind de ale mele cele spuse de înaintaşul meu în ordinul citat, şi apreciînd pe deplin însemnătatea morală, economică şi socială, ce o are mişcarea cooperativă, Te rog, de Inspector să atragi din nou atenţiunea învăţătorilor, învăţătoarelor şi îngrijitoarelor asilelor de copii asupra lucrării altruiste a tovărăşiiilor şi să nizueşti ca aceia să îndemne poporul la formarea de tovărăşii şi totodată la răspîndirea broşurilor date de Uniunea proprietarilor Unguri

Impărtăşindu-ţi că Uniunea proprietarilor unguri la cerere dă bucurosi informaţii ori şi cui — declar că învăţătorii, care vor dovedi şi pe această cale lucrare rodnică, totdeauna pot conta la recuoştinţa mea.

Despre rezultat să raportezi anual în luna Iulie, cînd o să-mi numeşti şi învăţători activi.

Pentru ministrul de instrucţie: Balogh, secretar de stat.»

Acest ordin l'a împărtă-

şit ministrul în copie şi autorităţilor bisericesti, între care şi Consistoarele noastre, pentru ca să-l comunice şi învăţătorilor nostri.

Noi cari avem atîta dragoste pentru tovărăşii, în alte împrejurări n'am putea decît să ne bucurăm de acest ordin ministerial. Dar ştiînd că aici să urmăresc şi scopuri politice, ne temem ca dascălii şi preoţii nostri să nu fie amăgiţi să se prindă la carul, ce slujeşte tovărăşiiilor cu caracter unguresc şi prin urmare, pentru noi duşmănos.

Dascălii nostri îşi împlinesc alături de preoţi numai o sfîntă datorinţă, cînd nizuesc pentru înfiinţarea de tovărăşii. Dar aceste tovărăşii să aibă suflet românesc, liber de ori-ce amestec strein, căci noi numai prin noi ne putem ridica şi ajuta.

Dacă noi lăsăm dascălii nostri să tragă la car strein — nu ei ci noi purtăm vina.

Iată cuvîntul pentru care ne socotim ajunşi în faţa unei noue primejdii şi d'aceia acum de nou atragem luarea aminte a celor chemaţi ai nostri. În primul rînd ne adresăm consistoarele noastre şi e Asociaţiunea să facă paşii trebuincioşi, ca să avem şi noi mijloace din visteria ţerii, cu care să acoperim cheltuelile propagandei cooperative — pentru poporul nostru.

Noi ştim că atît Uniunea proprietarilor unguri cît şi toate centralele şi tovărăşiiile din jurul »Köztelek«-ului primesc dela stat ajutoare băneşti pentru propaganda cooperativă, dar nu ştiu să aibă vre-o publicaţie românească ori vre-un om care să ne ştie limba şi să ne cunoască nevoile. Dacă statul găseşte cu cale să ajute mişcarea cooperativă — să ajute şi lucrările nemaghiarilor.

Şi ori vom găsi uşi închise ori nu — noi suntem datori să judecăm lucrurile cum sunt şi să pornim o acţiune mare, foarte mare pentru împrietinirea poporului

nostru cu tovarășiiile românești.

Dacă nici acum nu ne găsim siliți să întrupăm pe toată linia ideia cooperativă — noi răspundem urmașilor nostri pentru nenorocirea ce le-am hărăzi ca români.

† Dr. Ștefan Erdélyi.

Cinstirea muncii ce s'a săvârșit în același ogor, în care nizuim și noi — ne stoarce lacrima, ce o vărsăm cu jale pe mormîntul proaspăt a regretatului prezident al Reuniunii proprietarilor de vite, ce-a fost Dr. Ștefan Erdélyi trecut în viața cea de veci, la 17 Octomvrie a. c.

Bărbat din generația mai bătrână, doctorul Erdélyi a știut să-și împodobească interesul cald pentru cultura națională, cu priceperea și viul interes ce-l purta sbaterilor și acțiunilor de pe terenul economic.

Cu aproape 30 ani în urmă îl știu că a muncit alături cu alți fruntași la înființarea băncii „Ardeleana” cu acelaș interes, cu care în urmă cu 3 ani, ne-a dat privilegiul plăcut să-l vedem la sfaturile, ce le-am ținut pentru înființarea Reuniunii proprietarilor de vite.

Alles prezident al direcțiunii centrale a Reuniunii, Dr. Erdélyi a purtat un viu interes muncii, ce s'a desfășurat la Reuniune.

Acum, cînd l'am pierdut, în fața mormîntului proaspăt, cerem celui Atotputernic să-l odihnească cu cei drepti.

In veci pomenirea lui!

Dela

„Reuniunea propr. de vite din Orăștie“.

În vremea de un an și jumătate, decînd Reuniunea și-a început lucrarea, s'a dovedit pe deplin că, temeliile pe care e așezată sunt bune și potrivite împrejurărilor noastre. Atît conducerea prin comitetele locale cît și suma taxelor de plată s'au dovedit de potrivite, căci în felul ăsta Reuniunea noastră e cea mai ieftină, încassînd dela membrii săi în taxe de asigurări numai 1½—1.92% (la sută) — adică 1 cor. 50 până la 1 coroană 92 fileri pe an după 100 cor.

Reuniunea de asigurare din Budapesta, deși ajutată și din visteria statului, încassează dela membrii săi dela 3 cor. 50 fil. până la 6 coroane după suta de coroane.

Reuniunile pentru asigurarea vitelor din Bavaria, care sunt

conduse prin administrația satelor și a căror taxe să plătesc la comună, la fel cu dările regulate — încă încassează la an taxe de asigurare de peste 2 coroane după 100 coroane.

Că Reuniunea noastră, poate să răzbească cu taxe de asigurare de nici 2 coroane anual, după suta de coroane — să talmăcește prin faptul că administrația gratuită prin comitetele locale cruță o groază de spese, iar Centrala are până acum un budget foarte mic, în vreme-ce nici unii nici alții nu urmăresc vre-o țintă geșeftărească. Toată lucrarea Reuniunii să face din dragostea față de frate și pe temeuri curat altruiste.

Din praxa de un an și jumătate un singur lucru am văzut că nu e potrivit înfăptuit și anume: încassarea taxelor, așa cum s'a făcut până aci, e prea greoaie și în urmăre prea neregulată.

După cum am pomenit și în numărul trecut al „Tovărășiei” am trimis tuturor comitetelor noastre un circular, prin care între altele, le-am recomandat un alt fel de încassare a taxelor.

Avem răspunsuri dela cele mai multe comitete, care au primit cu bucurie noul fel de încassare.

În temeiul acestor răspunsuri, pentru ușurarea lucrărilor comitetului și pentru mai buna orientare a membrilor:

Direcțiunea Centrală a Reuniunii a hotărît următoarele:

Incepînd cu luna Octomvrie anul 1911, încassarea taxelor de asigurare să face așa, că fiecare membru al Reuniunii proprietarilor de vite, e dator să plătească la începutul lunii sau cel mai tîrziu în prima jumătate a fiecărei luni cîte 4 — patru — cazuri de pagubă cu cîte 4 fileri după fiecare sută de coroane asigurată la Reuniune.

La sfîrșit de an să face socoteala și întru cît membrii au plătit mai multe cazuri de cît cîte pagube s'au întîmplat — ce-au plătit mai mult, li-să trece pentru anul următor; tot asemenea întru cît cazurile de pagubă au fost mai multe decît cazurile plătite, la sfîrșit de an li să va cere membrilor să întregească plățile.

În felul acesta membrii nu mai au să aștepte rîndurile de plăți din caz în caz Prin asta să ușurează și munca Centralei și munca comitetelor locale.

Dar cel mai mare bine

este că la caz de pagubă nici un membru nu poate spune că n'a avut știre să plătească și numai pentru asta n'a plătit. Din neplata la vreme și din discuția că, a avut ori n'a avut știre să plătească cazurile rînduite, s'au iscat până aci cele mai multe nedumeriri și din pricina asta au întîrziat cele mai multe despăgubiri.

Peste neajunsurile acestea sperăm să trecem cu ajutorul noului fel de încassare. Căci în chipul ăsta lucrul e lămurit:

Cine și-a plătit cele 4 cazuri la începutul lunii, dacă are vreo pagubă, va primi despăgubirea; membrul ce nu și-a plătit taxele nu va fi despăgubit și nu va mai fi vorba că a știut ori n'a știude plată.

Acum toți știu că fiecare membru are să plătească la începutul fiecărei luni cîte 4 cazuri. Să le plătească și e în regulă.

Rugăm în urmăre toate comitetele noastre locale, să aducă la cunoștința membrilor Reuniunii această hotărîre a Direcțiunii și pentru binele pricepute interese ale membrilor să insiste, ca fiecare să plătească d'aci înainte cîte 4 cazuri de pagubă, la începutul fiecărei luni.

Cîte cazuri sunt de plată.?

Până acum au fost rînduite pentru membrii intrați dela începutul anului, în fiecare grupă cîte 36 cazuri de plată. (Membrii intrați mai tîrziu încep plățile după cum s'a talmăcit în numărul trecut al Tovărășiei).

Acum ar fi să rînduim alte 4 cazuri pentru fiecare grupă, în urma pagubelor întîmplante.

În loc să rînduim această încassare în felul de până aci, rînduim pentru fiecare grupă că are de încassat pentru luna Octomvrie a. c. 4 — patru cazuri de pagubă.

Pentru luna Noemvrie 4 cazuri.

Pentru luna Decemvrie 4 cazuri.

Așa că la sfîrșitul anului vor fi rînduite de plată în total 48 cazuri, pentru acei membrii, care au fost în Reuniune dela începutul anului.

Fiecare membru, la ori care grupă s'ar ține are de plată cîte 4 cazuri pentru luna Octomvrie, 4 cazuri pentru luna Noemvrie și 4 cazuri pentru luna Decemvrie, anul de față — în afară de cele 36 cazuri publicate până acum.

Rugăm pe toți membrii nostri să achite cazurile, căci d'aici înainte numai acelor membrii putem plăti pagubele, care vor

fi în deplină regulă cu plățile.

Membrii ce vor intra de nou dela 1 Noemvrie înainte, până la sfîrșitul anului vor avea de plată 8 cazuri, cei ce vor intra dela 1 Decemvrie înainte vor avea de plată 4 cazuri à 4 fil. după fiecare sută de coroane asigurată.

Schimbările.

Deodată cu luarea noului fel de încassare, facem o înlesnire și la înștiințarea schimbărilor și anume: Până la sfîrșitul lunii Octomvrie fiecare comitet e rugat să ne împărtășească schimbările ivite în starea vitelor din comună, pe care o administrează.

D'aci înainte schimbările să vor împărtăși Cancelariei Centrale odată pe lună deodată cu trimiterea banilor încasați.

În comună însă, fiecare membru e dator să înștiințeze comitetului imediat toate schimbările, căci numai schimbările înștiințate în comună să iau în socoteală la o întîmplare de nenorocire.

Plata celor 4 cazuri pe lună să face după suma ce a avut-o înștiințată, cînd a făcut plata. Schimbările de peste lună nu schimbă socoata taxelor.

In jurul despăgubirilor.

În vremea din urmă, multe dintre cazurile de pagubă, ce ne-au fost înștiințate n'au fost despăgubite la timp. Pentru cele mai multe întîrzieri înse nu poartă vina Cancelaria centrală. Spre marea noastră durere, în vremea din urmă dăm tot peste mai multe încercări de a stoarce bani de despăgubire — pe nedreptul. Mulți dintre membrii și chiar cîteva dintre comitetele noastre nu sunt pătrunși de binefacerea ce e chemată să o săvîrșească Reuniunea și socotind și lucrarea asta ca o geșeftărie, încearcă să cîștige din nenorocire. Ca să poată face lucrul necreștinesc de a stoarce dela Reuniune bani pe nedreptul — ne dau date mincinoase.

Mai dese sunt încercările de a induce în libel plățile întîrziate cu una ori două zile înainte de ziua nenorocirii, deși aceste plăți le-a făcut membrul după-ce îi s'a întîmplat paguba.

Dela un comitet am primit o înștiințare de caz de pagubă a unei vite, care după biletul de vite a fost cumpărată în Februarie, anul acesta iar la asigurare a fost înștiințată încă anul trecut în luna Noemvrie: Aici e de prins cu mîna că vita moartă n'a fost asigurată dar ni-s'a prezentat în locul ei descrierea altei vite.

Din o comună am primit înștiințarea unei pagube care s'a întâmplat la 17 Noemvrie pe cînd membrul a fost primit numai cu ziua de 18 Noemvrie.

Din altă comună ni-s'a înștiințat că un bou asigurat cu 400 coroane și-a rupt un corn și peetru asta a fost vîndut cu suma de 80 coroane. In multe cazuri membrul păgubit n'a plătit decît cazul prim și d'atunci pînă i-s'a întâmplat nenorocirea nici grijă n'a avut de Reuniune, atît el cît și alți soți membrii din comună.

Să înțelege așa fiind — lucrul aici la Centrală să îngreună peste măsură și de multe ori numai cu greu putem scoate ade-vărul din minciună.

Pagubele neachitate sunt întîrziate din astfel de pricini și mai ales din neplată la timp a membrilor din comuna păgubului.

E rușinos din cale afară, că să găsec oameni cari vreau să facă speculă neiertată față de un așezămînt. care și-a pus ca țintă cea mai altruistă lucrare de-a ajuta toți pe cel ajuns în nenorocire.

Acum am pomenit așa în general cîteva din cazurile ce ni-s'au ivit. Hotărîți să stîrpin buruiana necinstei și a minciunii, pe viitor vom scrie pe larg în foaie despre astfel de cazuri spunînd numele comunei și a celor ce încearcă să înșele Reuniunea dîndu-i astfel în judecată oamenilor de bine.

Așa nădăjduim că vom ajunge să curățim Reuniunea de uscături ca să avem întovărășiți și la bine și la rău numai pe cei ce au în suflet cinstea și inimă dragostea de frate.

Publicarea pagubelor.

D'aici înainte să vor publica în foaia pagubele ivite în fiecare grupă cu sfîrșitul fie-cărei luni. Pagubele pentru cari s'au rînduit cele 4 încassări pe Octomvrie și 4 pe Noemvrie — să vor publica cu sfîrșitul lunii Noemvrie ca întia publicare dela schimbarea felului de încassare. După cum vedeți toată rînduiala Reuniunii a rămas aceia — numai felul de încassare să schimbă.

Pentru cancelaria centrală a Reuniunii să caută un contabil destoinic care să poată lucra și conduce registrele — independent.

Postul e de ocupat imediat. Ofertele cu indicarea preten-siunilor de salariu să se trimită la Direcțiunea Centrală a Reuniunii proprietarilor de vite în Oraștie Szászváros,

Desvoltarea spiritului de cruțare.

In Germania să caută pe toate căile să se desvoalte spiritul de economie, de cruțare

Nu mai e vorba de desvoltarea spiritului de economie numai la tinerimea școlară, ci chiar la adulți, la oameni în vîrstă, matură.

Un sistem este acela de a să împărți, tuturor acelor cari cer și vor să economisească în felul acesta, niște pușculițe (casete) anume construite și cari nu pot fi deschise decît de casierul băncii, pe sama căreia să fac depunerile. Omul strînge după prilej și putință cîte ceva în această pușculiță, și cînd crede o duce la bancă; acî casierul o deschide, înnumără banii și îi inscrie în cartea de depunere, încuie pușculița la loc și o înapoiază omului spre folosință mai departe.

Foarte practice s'au dovedit, și să folosesc mai mult, așa numitele „bilete de economisire“. Ele au formatul biletelor de călătorie pe calea ferată; pe o parte e scrisă valoarea, dela 20 fileri în sus, iar' pe cealaltă să aplică stampila băncii sătești. Băncile nu așteaptă ca să vină oamenii la banca după bilete de acestea, ci trimit biletele la om acasă și i-le îmbie spre cumpărare. In acest scop e angajat un anume agent, care în fiecare săptămîină odată, mai ales Dumineca, colindă din casă în casă, spre a vinde bilete; în orașele ori sate industriale vînzarea să face mai bine Sîmbătă seara, cînd să fac plățile la fabrici și ateliere.

Și mai cu cale este cînd vînzarea biletelor să poate face nu prin un agent oarecare, ci chiar printr'un membru din direcțiunea băncii sau din comitetul de supraveghere. Acesta fiind de obicei un om mai cu trecere în satul lui, va putea contribui și cu sfatul, ca oamenii să nu și risipească prisosul agonisirei pe lucruri netrebnicie sau chiar vătămătoare, ci să-l cruțe „pentru zile negre“.

O pildă despre reușita acestui sistem: o bancă sătească din provincia Hessa, dintr'un sat nu prea mare, a strîns cu biletele de economisire în decurs de 16 ani o sumă de 600 mii de mărci (marca 1 coroană 28 fileri). Intreagă această frumoasă sumă a fost adunată „cu gologanu!“.

Unora însă nu le place să cumpere bilete ci mai bucuros fac depunerile mici direct la bancă. Elesă primesc ori cînd, ca și traescierea sumelor de pe bilete, dela o marcă în sus. Ba, pentru ca să se încurajeze și mai mult economisirile prin sume mici, fie cu sistemul pușculițelor, al biletelor sau al depunerilor directe, asemenea sume să fructifică cu o jumătate sau cu unul la sută mai mult decît sumele

mai mari, De pildă, dacă pentru sume mai mari depuse să dă 5 la sută, pentru cele »cu țîrlita« să dă 5 jumătate sau 6. In Italia să plătește, pentru depunerile mici, chiar 2 la sută mai mult decît pentru cele mari.

In sfîrșit spre și mai mare încurajare a spiritului de cruțare, e vorba că băncile să premieze din cînd în cînd pe depunători. La împărțirea acestor premii să va avea în vedere, firește, nu atît mărimea sumei depuse, cît năzuința spre economie, băncile cunoscînd bine situația tuturor depunătorilor.

Un binefacător bogat din Hessa a și depus la mai multe bănci sătești cîte 3000 mărci, ca din dobinda lor să se dea astfel de premii la cei mai săraci dintre cei cari vor da totuși dovadă de spirit de economie. Premiile să dau treptat, după o stăruire mai îndelungată în depuneri după puterile fiecăruia.

Prin toate aceste mijloace băncile sătești din Germania contribuie în mare măsură la ridicarea bunei stări a poporului. iar nouă ne dau o pildă vrednică de urmat.

C. B. Pop.

Tălmăciri.

Rațional înseamnă cuminte, cu înțelepciune, cu socoteală. De pildă: economie rațională înseamnă a-ți chivernisi averea cuminte.

Import să chiamă aducerea în țară a produselor streine.

Export înseamnă ducerea produselor din țara noastră în țări streine.

Anulare înseamnă nimicire, revocare.

Amortizare să zice achitării (plătirii) treptate a unui împrumut.

Tantiemă să zice unei bonificații, cîste în bani, despăgubire ce să dă personalului (funcționarilor) din cîștigul curat al afacerii. Pentru funcționari e un adans de plată ca să se îndemne la muncă și la chibzuială în afaceri, iar' pentru conducătorii afacerii e o răsplată a bunei lor chiverniseli. Să nu să schimbe dar cavîntul: tantiemă cu antimonie, căci aceia să dă ca leac la porci.

Dividenda (dividend) banificația, camăta, cîștigul după capital, după prețul acțiunilor, ce să dă acționarilor din cîștigul afacerii. Lingă quote și acții sunt alăturate cupoane, cu un fel de chitanțe cu cari să ridică dividenda.

Cupon e o chitanță, pe baza căreia să ridică interesele (dividenda) dela valori (quote, acții și alte efecte.)

Stefan.

Roata vremii.

— Spicuri și ocoșeli. —

Sosit la Turda Vineri seara m'am pus la tirguală cu „sinea“ mea.

Să mă uit să nu mă uit — a largu. A învins, să înțelege — largul. M'am instalat în cafenea „Arieșeni“ Modernă, spațioasă cu întreg confortul. Românii au fost p'acasă — chibzuind poate asupra diferențelor politice militante. Dar la masa vecină să desfășură o discuție interesantă — să înțelege nemțește, cu jargon semit — cam așa:

— Dreptul de plutit pe Arieș e al meu și cît nu e al meu îl fac să fie. Am vorbit cu deputatul și știi — cu ai noștri. De asta nu mai discutăm. E sigur, înțelegi e sigur — în afară de orice discuție.

— Uți poate de Sibiu, replică celalt. — Din contră, tocmai pertractez cu unii dintre ei. Nu să pricep și sunt fricoși peste să poate. Aici nime, înțelegi nime n'are nici măcar „dunst“ de ce să poate face după deschiderea căii ferate Turda-Câmpeni.

— Te înșeli, rogu-te. Aici știu ce fac — pentru ei.

A doua zi, Sîmbăta am înțeles rostul discuției. Era vorba de o pădure din munții apuseni și de geșeftăriile unor români în jurul liniei ferate Turda-Câmpeni.

Trudit și în suflet cu regretul că m'am uitat a largu — în Turda, m'am ghemuit în fundul trăsorii și m'am dus ca în vis pînă la Câmpeni Munților apuseni.

Sănătatea și puterea de muncă să plimbă aici cu „cîmpării ce-au urlat de pe cele crînguri peste sghiaburi — la oraș“.

Imprejmuită cu jidovi, cu slujbași unguri și cu fel și fel de nații, găsesc piața în care Iancu viteazul își adunase românii — la sfat.

Viața e a românilor, dar mijloacele de trai sunt în mâni streine. Și azi încă trenul, care aduce pe cei-ce:

„Pe unde vin cu drum de fier
Toate cîntecce pier“

nu s'a dat folosinții... Cînd trenul Turda-Câmpeni va fi al tuturor — în Câmpeni perdem o cetăținie românească și o perlem din vina noastră. De cinci ani să zămislește planul trenului dela Turda la Câmpeni și la Abrud.

De cinci ani perpetuă frunțașii noștri din partea locului să marceze politică și în realitate cîtiva dintre ei își aștern de fapt paturile comodității și arcanele geșeftului personal.

Nu mă opresc azi la Câmpeni Moșilor, la Câmpeni Iancului, la Câmpeni vieții românești! E vorba de Câmpeni — economiei naționale, căci acest orașel e așternut în cea mai importantă vale a Munților apuseni. Aici își caută Moșul boi de jug, aici își găsește bucatele pentru pâinea de toate zilele, aici cumpără cerceii fetelor și fluierul flăcăilor.

Și e jalnic că-ți rupe inima, când câte-un glas de tulnic, să amestecă cu glasul răgușit a cutărui jidov dela șatră...

Incă nu e perdat terenul.

Și Câmpenii pe ușorul pot să rămână Câmpenii noștri.

Mijlocul e simplu — muncă economică cu minte și naționalism oînstit.

Tragerea pe sfoară — cu dările cele nouă. —

Vă mai aduceți poate a-minte de vâlvătaia cea mare de vorbe, ce s'a făcut mai acum trei ani, că stăpînirea, p'atunci kossuthistă — a scărițat dările.

Atunci am scris de mai multe ori în foaia „Tovărășia” arătînd că toată scărițarea e numai la părere, căci de fapt prin o isteată socoteală, marele meșter al șurubăriei de dări, fostul ministru Wekerle n'a scărițat dările ci numai le-a rînduit altcum.

Acum, cînd o parte din dările noue le avem puse după cap dela 1 Ianuarie 1910 — în temeiul praxeii de până aci — aducem cîteva pilde pentru adevărarea celor spuse:

Luăm în pilda noastră darea de pămînt care să spune că a scăzut dela 15-5% la 20% deci la sută cu 5 iar în raport cu darea veche 20%. Față de această negustorii, advocații, inginerii etc., cari până acum au plătit 10% din venitul curat, după legea nouă vor plăti numai 5%. Deci față de darea veche a scăzut cu 50%; așadară scădea e de 2%, ori mai mare. Și pe cînd sârmanul țaran va plăti din venitul curat 20% pe atunci cei cu venite mari numai 5%. E drept, că și negoțul e expus unui risc, dar cu atît mai virtos este expusă sămănătura țaranului intemperielor naturale, (căldură, frig, prindină etc.) Dar unde e progresivitatea la darea de pămînt? Acelaș percent îl plătește țaranul cu 3 jughere, ca boerul cu 10.000 de jughere. Dar țaranul n'a luat parte la făurirea legilor. Proprietarii latifundiilor da!

Dar nici din scăderea asta de 5% nu va avea folos bietul țaran. Căci de odată cu scăderea dării s'a ridicat și revizuirea cadastrului de pămînt. Și cine va trage scurta? Tot țaranul, căci pe cînd marele proprietar de abia și poate cultiva moșia extinsă, pe atunci sârmanul țaran a fost silit să stîrpească pădurea, să are pășunea, ca să poată produce mălaiul pentru familie, care în decursul timpurilor s'a întreit la număr, iar moșioara a rămas cea veche. Și acum la revizuirea nouă pădurea va fi clasificată de ară-

tor, iar darea dela fileri să va urca la coroane.

Altă pildă:

După legea veche darea după chirie de casă era 22, 20 și 16 %. Acum a scăzut la 16, 14, 11 și 9% deci cu 5—7% la sută, în raport cu darea veche 20—25%.

Și totuși proprietarul de case după 100 cor. chirie plătește azi după ce a scăzut darea cu 20%. — 11 cor. iar după legea veche 11 cor. 20 fil. Deci numai cu 20 fileri mai puțin adică nu cu 20% ci numai cu 1/10% mai puțin. Și aici e arta! să scazi cu 20% și plătești numai cu 1/10% mai puțin. Iată cum: Pe cînd după legea veche cele 16% dare să plăteau numai după suma, care rămînea după substragerea alor 30% pentru spese de reparaturi, deci după 70 cor., azi plătim numai 11%, dar după toate 100 cor. din cari numai putem subtrage nimic pentru reparaturi. Frumoasă scădere! E drept darea de chirie în comune cu locuitori mai puțini ca 1000, darea nouă e numai 9%. Dar cu sufletul liniștit să putea scărița și la 1%, căci doară în astfel de comune cine locuște în chirie? trei domni sunt în sat, notariul preotul și învățătorul. Primul locuște în casele comunale, al doilea în casele parohiale și al treilea la școală ori la socru. Oficiarii în sate nu locuiesc. Deci pntem zice, că în astfel de sate nu să va plăti dare de chirie. Să vedem darea de casă:

Dela 1—5 chilii, darea de casă este aceeași ca după legea veche. După chilii mai multe, e drept, — darea e urcată după progresivitate, dar numai pe hirtie și la aparență. Căci cîți proprietari de case își țin pentru folosința lor mai mult ca 5 chilii? Dacă au mai multe chilii, celelalte le dau în chirii, după care plătesc aceeaș dare de chirie, ca cel cu 1 chilie. Intrebăm deci, unde e de fapt sistemul progresiv? Pe hirtie, căci și povoara dării de case și de aici înainte o va purta tot omul sârman, care are 1—2 chilii.

Asupra celorlalte dări vom mai sta de vorbă — d'aici înainte, ca cel puțin să știm socoti și controla ce ni să ia în dare, dacă nu ne-a fost dat să contribuim și noi deadreptul la statorirea dărilor, așa după cum cere dreptatea.

ȘTIRI.

Un lucru slab. La banca „Corvineană” din Hunedoara s'a ținut o adunare generală extraordinară, în care s'a prîmînit direcțiunea, alcătuită acum numai din români. S'a ales director un bărbat de specialitate, dl Valer Besan, până a-

tunci prim contabilul băncii și acum să nădăjduia o muncă rodnică dar mai ales românească pe de-antregul. Cînd colo ce să vezi: Direcțiunea băncii, în care sunt 4 preoți români, sub presiunea dlui Petru Șinca preot în Batiz, distins cu brlu roșu în ședința de Marți, a virit deno ucui strein în casă, ncredințînd cu procesele băncii pe avocatul strein Dr. Strauss Árpád.

Să ne arete direcțiunea „Corvinienei”, ori comitetul său de supraveghere cu care împreună s'a ținut ședința de Marți — o singură bancă ungurească, ce ar avea de avocat un român!

Cui folosește, rușinoasa umilire?

Aur din năsip. Cu zece ani în urmă, s'a început și în țara noastră căutarea aurului în năsipul rîurilor. S'a aflat anume că în năsipul rîurilor ce străbat ținuturi aurifere să poate scoate din fiecare metru cubic de năsip cîte 0.1—0.2 grame de aur, ce are preț da 30—60 fileri. În temeiul acestor socoteli — pe hirtie, cîțiva oameni setoși după aur s'au apucat să scotocească alvia rîurilor și cernînd năsipul să scoată aurul scilicite. Unul cu numele Heinrich Paikert, proprietar de pe lângă Arad și-a făcut cu multe zeci de mii o mașină mare, cu care a cernut năsipul rîului Strei în satul Simeria lângă gara Piski, de pe linia Arad-Teiuș.

Patru ani de zile a muncit Paikert îngropîndu-și în năsip întreg aurul — toată averea ce o avea. Dar izbindă n'a avut și acum și-a părăsit mașina și cu asta s'a isprăvit o nouă și îndrăzneată goană după aur. Căci izvor nesecat de cîștig — numai munca trîdită și bine gîndită îți poate da.

Să scumpesc banii! Băncile cele mari și capitaliștii, zi cu zi restrîng afacerile lor bănești și azi numai cu greu și scump plătiți să mai pot găsi bani, de luat împrumut. Înainte cu o lună Banca Austro-Ungară încă a ridicat camăta dela 4 la 5 la sută, dar atunci să credea că măsura asta e numai pentru vreme trecătoare. Azi însă scumpetea banilor să arată statornică, ba amenință să fie și mai mare. D'aceea băncile mari, numai pe ales mai dau împrumuturi nouă și în același timp restrîng creditele de reescomp pentru băncile mai mici din țară, care la rîndul lor abzie creditele mai slăbuțe.

Bșa fiind, sfătuim cetitorii noștri să și întocmească astfel lucrurile, să nu între în nouă afaceri, în care le trebuie bani împrumut și să și facă socoteala cu faptul că împrumuturile, ce le au le vor fi tot mai scumpe,

Casa rurală din România, înființată în anul 1908 cu scopul de-a da țaranilor împrumuturi pentru cumpărări de pămînturi — până la sfîrșitul anului 1910 a cumpărat în total 35 moșii, cu o întindere de 41 mii 100 hectore pentru prețul de 28 milioane 815 mii 729 Lei.

Aceste moșii apoi au fost parțelate între țărani, cu ajutorul obștilor — tovărășiiilor de cumpărare și arendare de pămînt.

Moară artificială românească. Banca „Agricola” din Hunedoara, după cum am vestit deja și-a zidit în Hunedoara o moară artificială, minată cu motor de gaz sugativ de 35 puteri de cai și provăzută cu 3 site, două valțuri și 2 petri de 42”, în cel mai modern arangement. Această moară pusă în legătură cu magazinele de bucate, bine ascrutate ale băncii, pe lângă măciunișul simplu și pe site, ce-l face pentru vamă — produce din bucate prima cele mai bune făini comerciale atît de griu cît și de cucuruz și orz.

Făina de grâu e împărțită în trei sorte: făină prima însemnată cu litera P. Făină pentru pâne albă, însemnată cu litera A. și Făină pentru pâne de casă, însemnată cu litera B. Atît făina cît și țărițele sunt de o calitate superioară, fiind că nu să scot din ea 8—9 sorte, ca la morile mari de negoț.

Făina de cucuruz să poate căpăta cernută ori necernută. Făina de orz e anume măcinată pentru îngrășarea porcilor și a vitelor.

Toate făinile să vînd și să trimit ori unde — în mare și mic și anume în saci plumbați de cîte 50 și 75 Kgrame.

Pentru prețuri și condiții să se scrie la banca „Agricola” în Hunedoara—Vajdahunyad.

Nisigaki, slujbaș superior în guvernul Japoniei și sufletul mișcării cooperative din țara lui, a fost săptămîna trecută în Budapesta să studieze tovărășiiile. În Japonia de altcum e o puternică mișcare cooperativă.

Pntru ținerea prețurilor vinului s'au alcătuit tovărășii anume în Șimleu, Zelau, Kecskemet și în alte orașe. Rostul acestor tovărășii este să nu îngăduie agenților să scadă prețul vinului.

Prețul bucatelor.

In piața Orăștiei:

Grâu, maja m.	22—23 cor.
Săcară	18—19 ”
Cucuruz nou	15—16 ”
Ovăs	17—18 ”
Orz	16—17 ”
Mere după soi	15—50 ”
Nuci	50—80 ”

In Budapesta:

Grâu maja m. cor.	23—24
Săcară	20—21 ”
Cucuruz	17—18 ”
Ovăs	19—19.50 ”
Orz	17.50—18 ”

„Tipografia Nouă”, în Orăștie.

